

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 3

Засновано у 2015 році

Рівне – 2016

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 3 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2016. – 327 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступники головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Учений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

concepts of the problem are lighted. The essence and content of conceptual apparatus are presented. The characteristics and peculiarities of teenagers' activity are given. The particular attention is focused at the socio-psychological analysis of the needs of younger teenagers in their participation in value-oriented activity. In the paper the sources of activity, its forms and levels are defined. As a result of philosophical analysis of the nature of the notion "activity" its three main levels are defined (micro-, meso-, macrolevels). It was determined that the subject of activity and social changes are individuals, small and large social groups. The basic characteristics and socio-psychological peculiarities of junior adolescence are presented. It is characterized positive and negative phases of adolescence. The psychological determinant of activity and specific tumors of adolescence are given. The study and analysis of the special literature allowed to examine and clarify the notion of "value-oriented active teens" as a perspective problem in social and educational science.

Keywords: younger teenagers, activity, value orientations.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016

Р. Л. Сойчук

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті схарактеризовано теоретичні засади організації проектної діяльності. Частково розкрито методичні рекомендації щодо виконання проекту. Звернуто увагу на провідні напрями організації проектної діяльності у вихованні національного самоствердження в учнівської молоді. Розглянуто доцільність налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованця, зорієнтованої на оволодіння учнями компетентностями у процесі виконання проекту.

Ключові слова: національне самоствердження, учнівська молодь, проект, діяльність, компетентності, особистісно орієнтоване виховання.

Постановка проблеми. У час відстоювання національних інтересів відбувається ствердження української державності та розбудова громадянського суспільства. Тому нині система освіти і виховання має зробити людину такою, щоб вона могла вирішувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно розвинутою, мобільною в своєму розвитку [3, с. 41]. Відтак демократизація освіти, надання їй державно-національної спрямованості потребують від психолого-педагогічної науки пошуку нових шляхів якісного вдосконалення виховання особистості. Саме особистісно орієнтована модель виховання втілює демократичні, гуманістичні положення формування і розвитку особистості, для якої свобода та соціальна

відповідальність є головними життєвими орієнтирами. Така освітня ідея нині стає домінуючою та проголошує людину найвищою цінністю суспільства – проголошує принципи виховання особистості, здатної до активної творчої діяльності, саморозвитку, самовдосконалення та самоствердження [1, с. 3–8].

Наразі сучасне українське суспільство вимагає вдосконалення і переосмислення сутності процесу виховання, що спонукає шукати та розробляти дієві методики, які відповідають викликам сьогодення. О. Сухомлинська зазначає, що в сучасних умовах реформаційних процесів національної освітньої системи, її модифікації та трансформації провідними складовими є такі: національна та гуманістична спрямованість [9, с. 2].

Тому нині основним завданням педагогіки є різноманітний розвиток із домінуючою індивідуальних та творчих можливостей кожного вихованця для формування творчої цілеспрямованої особистості, здатної до саморегуляції та самоствердження, передбачення і конструювання власної життєвої стратегії [3, с. 41]. Власне стратегія особистісно орієнтованого виховання забезпечує функціонування базових виховних процесів, у яких відбувається самоствердження особистості: процес індивідуалізації (створення індивідуального особистісного образу, формування «Я-концепції», розвиток внутрішніх потенцій та самодостатності особистості); процес соціалізації (входження в соціум, засвоєння різних способів життєдіяльності, життєве самовизначення та стратегічне планування «концепції життя»); процес національної ідентифікації (усвідомлення почуття належності до національної спільноти, засвоєння національних цінностей, знання культури, рідної мови); процес морального та духовного саморозвитку особистості (опанування загальнолюдськими нормами поведінки, саморегуляція на засадах честі, совісті, гідності особистості та здатність здійснювати вибір і нести відповідальність) [8, с. 105].

За таких умов нагально постає проблема виховання національного самоствердження в учнівської молоді – становлення самодостатньої особистості українця, індивідуальності, яка усвідомлює себе членом української нації, прагне до морального самовдосконалення та шанобливо ставиться до всіх етносів, які становлять український народ, готова солідарно відстоювати незалежність і цілісність держави, відзначається відданістю та вміннями компетентно сприяти розбудові України як національної держави.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз стану розробленості проблеми у психолого-педагогічній літературі засвідчив, що до ідеї особистісно орієнтованого виховання зверталися науковці: І. Бех, М. Євтух, І. Зязюн, О. Киричук та інші. Плеяда вчених А. Кіктенко, О. Пехота, С. Поляков, Г. Сорока та інші звертали увагу на різновид, провідні параметри та сутність технологій виховання як способів дій педагогів. У наукових доробках В. Кіпатрика, Т. Кручиніна, Д. Левітес, Г. Селевко обґрунтовано характеристику проектної технології, дидактичні

можливості, досвід використання, особливості організації та її особистісно орієнтований характер. І. Бех зауважує, що особистісно орієнтоване виховання – це цілеспрямований і свідомо здійснюваний процес особистісної, суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованця, що передбачає створення соціокультурного середовища для повноцінного інтелектуально-духовного розвитку особистості як суб'єкта активної діяльності, самотворення та самоствердження. Це потребує створення умов для розвитку й саморозвитку особистості, сприяння її активності та підтримування ініціативності в активно творчій діяльності [1]. Р. Арцишевський, І. Бех, О. Вишневський, В. Кузь, Ю. Римаренко, Ю. Руденко, З. Сергійчук, К. Чорна та інші засвідчують про те, що дослідження сутності та засад виховання національного самоствердження в учнівської молоді є вагомою суспільно-політичною справою.

Відтак наразі перед сучасною педагогічною наукою виникає проблема розробки ефективних форм і методів виховання національного самоствердження учнівської молоді в позаурочній діяльності, зокрема організації та використанні проектної діяльності у виховній практиці. Власне, розкриття цього аспекту та його обґрунтування є *метою* нашої статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проектування процесу виховання національного самоствердження особистості на основі суб'єкт-суб'єктного рівноправного партнерства передбачає, що особистість є суб'єктом особистісного становлення в активній діяльності. Такий активний виховний вплив відбувається під час виконання учнівською молоддю різних видів пізнавальної та суспільно-корисної діяльності: «...за умов діяльнісного підходу йдеться про предметно-перетворювальну діяльність...» [1, с. 9], який «... практично реалізує ідею, згідно з якою школа повинна вчити мислити...» [1, с. 10]. У діяльнісному підході основне призначення вбачається у вихованні людини як суб'єкта практичної дії, який вирішує практичне завдання, перетворює навколишнє предметне і людське середовище. Щодо правильності нашої позиції влучним є твердження С. Рубінштейна: «У діяльності і через діяльність індивід реалізує і затверджує себе як суб'єкт, як особистість: як суб'єкт – у своєму ставленні до об'єктів, ним породжених, як особистість – у своєму ставленні до інших людей, на яких він у своїй діяльності впливає і з якими він через неї входить у контакт. У діяльності, здійснюючи яку людина звершує свій життєвий шлях...» та формуються і виявляються усі психічні властивості особистості [4, с. 436]. Учений проголошує, що «... діяльність – це не зовнішня робота, а позиція – стосовно людей, стосовно суспільства, яку людина затверджує всією своєю сутністю, що виявляється і формується у діяльності» [4, с. 437]. За таких умов загальноосвітній навчальний заклад стає емоційно-психологічним осередком душевного комфорту особистості, формування таких найвагоміших громадянських рис учнів, як національна самосвідомість, національна ідентичність, де дійовим засобом є почуття національної гідності та гордості за Батьківщину.

Формування національного самоствердження учнівської молоді передбачає вироблення й утвердження високого ідеалу служіння своєму народові, готовності до подвигу в ім'я своєї незалежної держави.

Вихованню національного самоствердження в учнівської молоді сприяє організація та проведення проектної діяльності, власне застосування особистісно орієнтованого виховання в процесі конкретної роботи вихованця, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Технологія проектування передбачає вирішення особистістю проблеми з одночасним застосуванням різноманітних засобів, методів та інтегруванням знань і вмінь із різних сфер життєдіяльності, що сприяє налагодженню комунікації, розвиває самокритику, самоаналіз та окреслює можливості життєвого самовизначення й самоствердження особистості [3, с. 150].

Ураховуючи структуру особистості, зв'язок особистісного ставлення, що проявляється у ставленні до навколишнього світу, національних цінностей та відповідно до основних компонентів національного самоствердження учнівської молоді й ключових аспектів інтерактивної програми виховання учнівської молоді «Через національне самоствердження до процвітання», виокремлюються такі напрями проектної діяльності учнівської молоді: «Я – особистість» – особистісний аспект; «Я – Ти, Інший» – міжособистісний аспект; «Я – Ми, родина, громада, народ, нація» – національно-ціннісний аспект; «Я – громадянин Української держави» – політико-правовий аспект; «Я – Всесвіт» – духовно-ціннісний аспект. Зокрема, пропонується така тематика реалізації проектів: конкурс творчих проектів «Книга «Наші серця», «Дні, що змінили світ»; проекти: «Воєнний щоденник», «Пізнай свою країну», «Україна – єдина родина», «Історії сучасних героїв», «Цікаві історії моєї родини», «Відшукай героя», «Повертайся додому!», «Журналістське розслідування: видатні люди громади», «Цікаві історії сучасного українства»; волонтерські проекти «Загальнонаціональна єдність», «Все для перемоги», «Подарунок для героїв»; конкурс творчих квіткових проектів «Краса рідного краю»; проекти-презентації «Хорообрі серця мають битися!», «Життєвий шлях людини», «Український стрій», фантастичні проекти «Ідеальний Інший» та ін.

Зазначені вище напрями роботи та тематика проектів із виховання національного самоствердження учнівської молоді спрямовані на пробудження національної свідомості та самосвідомості, вироблення відповідального ставлення до обов'язків громадянина, що відповідають буремним викликам сьогодення та зорієнтовані на ствердження української нації. Такий педагогічний процес передбачає формування компетентностей національного самоствердження учнівської молоді, що забезпечує її потребу активно діяти для влаштування власного життя та розбудови держави, здатність самостверджуватися задля досягнення успіху як особистісного, так і колективного, налагоджувати толерантну та солідарну співпрацю в міжособистісній і міжнаціональній взаємодії, відповідально реалізовувати свої права та обов'язки з позиції патріота

національної держави, здатного проявляти, оцінювати й аналізувати власні та людські вчинки, якості та суспільно-політичні явища.

Участь у проектній діяльності сприяє формуванню компетентностей учнівської молоді. Компетентність особистості визначається не лише поінформованістю, а й рівнем сформованості інтелекту, волі, здібностей, ціннісних орієнтацій тощо. Пріоритетним у процесі формування компетентностей є стимулювання прагнень учнівської молоді максимально мобілізувати свої потенційні можливості, тобто сприяти розвитку, що передбачає підвищення творчого потенціалу особистості, уміння приймати відповідальні нестандартні, а іноді евристичні рішення. Компетентність інтегрує в собі фундаментальні та практичні знання, а саме наукові поняття про різні сфери життя суспільства, види діяльності та можливості досягати успіху й вирішувати складні завдання на шляху до його досягнення; ціннісні орієнтири діяльності; соціальні норми; уміння і навички задля забезпечення ефективної соціальної діяльності [2, с. 183]. Ґрунтовно висвітлюючи компетентності як умови і результат повноцінного освітнього процесу, їх характеризують «як комбінацію знань, умінь та ставлень у відповідному контексті діяльності людини, а ключову компетентність як таку, що формують передусім для особистісного розвитку, активного громадянства, соціальної інтеграції...» та визначають особистісну й соціальну цінність компетентностей та їхню необхідність і корисність кожному вихованцю та загалом суспільству [5, с. 5]. Виокремлюють такі категорії компетентностей: автономну діяльність (здатність захищати та піклуватись про права, потреби, відповідальність за інших; здатність складати особисті проекти, здійснювати реалізацію планів; здатність діяти у широкому контексті); інтерактивне використання засобів (здатність інтерактивно використовувати мову, символіку, тексти; здатність використовувати знання, інформаційну грамотність; здатність застосовувати нові інтерактивні технології); уміння функціонувати в соціально різноманітних гетерогенних групах (здатність успішно взаємодіяти з іншими; здатність співпрацювати; здатність вирішувати конфлікти) [5, с. 6].

Проектна діяльність сприяє розвитку пізнавальних інтересів та згуртованості колективу, а також навчає раціональному плануванню власного часу, культурі праці й самоконтролю, самоаналізу та допомагає набути практичних навичок солідарної співпраці у колективі й здатності самопрезентації власних досягнень. Проект – це завершена творча діяльність (індивідуальна, групова, колективна). Виконання проектів – це самостійне дослідження і вивчення учнівською молоддю актуальних проблем упродовж певного проміжку часу, яке завершується творчим звітом (захистом проекту).

Варто зазначити, що роботі передують чотири основні стадії планування, обов'язкові для кожного учня:

1. Напишіть, що б ви хотіли зробити, обґрунтуйте причину вибору.
2. Намагайтеся викласти вашу проблему послідовно і змістовно.

3. Визначте початкове спрямування пошуку, а також загальні обмеження.

4. Ознайомтеся з інноваціями за тематикою.

Робота над проектом зазвичай має такі етапи:

1. Окреслення цілі та завдань.

2. Дослідження проблеми передбачає збір інформації, її аналіз, виокремлення конкретизуючих факторів. Передбачаються різні види діяльності, зокрема: відвідування бібліотеки, відповідних закладів, виставок, надсилаються запити, розробляються і розповсюджуються анкети, проводяться інтерв'ю, аналізуються факти, події, явища. Отримавши інформацію, учні скрупульозно її вивчають, намагаються конкретизувати проблему, провести відбір даних.

3. Генерація ідей проходить із використанням різних методів (вирішення проблемних ситуацій, обмірковування тощо), учні намагаються знайти розв'язання проблем. Педагог надає підтримку учням та спрямовує їх дослідження. У процесі розвитку ідей робляться різноманітні записи, замальовки, схеми, що надає змогу надалі краще уявити (відновити, встановити) певний задум.

4. Вибір ідей, проведення дослідження – це вирішальний етап, від якого залежить успішність розв'язання проблеми. Допомога педагога полягає в тому, щоб запропонувати учням дотримуватися певної схеми:

- Чи стосується ідея обраного напрямку?

- Чи стримується вона певними обмеженнями?

- Чи достатньо засобів для реалізації цього задуму?

Якщо ідея не задовольняє хоча б однієї з перелічених умов, то потрібно повернутися на попередній етап – генерація ідей. Таким чином, увесь процес може мати циклічний характер.

5. Шляхи вирішення питання.

6. Планування – складається з двох частин: розробки та поетапного планування реалізації проекту. А з боку педагога обов'язковим є перегляд планування та, якщо необхідно, внесення коректив.

7. Реалізація передбачає докладне обговорення змісту кожного наступного кроку.

8. Презентація.

9. Аналіз та оцінювання [7].

Після закінчення роботи над проектом педагог пропонує учням відповісти на такі запитання:

- Чи ефективно використовувався робочий час?

- У чому виявлялися слабкі та сильні моменти проекту?

- Якби надавалася можливість виконати повторно проект, то які зміни відбулися б?

- Чи легко вирішувалися проблеми?

- Чи була виконана робота у визначений термін?

Слід зауважити, що впродовж усієї роботи над довготривалим проектом педагог зобов'язаний постійно контролювати діяльність учнів: переглядати інформаційну добірку, аналізувати листки самоконтролю за процесом.

Листок самоконтролю передбачає відповіді на запитання:

1. Чи знаєте ви дату, коли ваш проект буде реалізовано?
2. Чи знаєте ви термін виконання кожного етапу?
3. Чи маєте ви папку, у яку зібрані всі складові матеріали?
4. Чи регулярно ви проводите роботу над проектом у позаурочний час?
5. Чи достатньо досліджена проблема? Чи вистачає вам інформації, щоб її вирішити?
6. Чи будуть запропоновані рішення задовольняти вимоги проекту?
7. Чи всі матеріали та компоненти доступні вам?
8. Наскільки ви просунулись в реалізації свого проекту?
9. Який ваш наступний крок у проектній діяльності?

Інформація, отримана педагогом із листків самоконтролю учнів, сприяє коригуванню діяльності вихованців з боку вчителя та організації планової роботи.

Усі напрацювання в процесі дослідження над проектом учнівська молодь упорядковує в спеціальні папки, зокрема звертається увага на такі моменти:

1. Потрібно вибрати такий розмір паперу, щоб проект був повністю представлений.
2. Необхідно визначити власний індивідуальний стиль за допомогою кольору, розміру, формату, написів, заголовків тощо.
3. Обов'язково повинен бути титульний лист (слайд) з інформацією про виконавця проекту, назва задуму, рік виконання тощо.

Під час проектування широко застосовується метод дослідження, оскільки учні самостійно розробляють проект (педагог лише консультує), складають план етапів його реалізації, добирають необхідні джерела і проводять дослідження, при цьому використовуються усілякі завдання й види діяльності.

У процесі виконання проекту за означеною тематикою активізується пізнавальна діяльність учнів у поєднанні з дослідженням та самостійним пошуком для розв'язання визначених завдань, що вимагає нових знань, критичного, творчого мислення і здійснення нетрадиційних пошукових прийомів. Відбувається актуалізація внутрішніх сил самою особистістю, розширюються межі національного «образу-Я» та перспективи національного самоствердження.

Після закінчення роботи над проектом проводиться спільне оцінювання педагогом і учнівською молоддю результатів діяльності, що надає можливість учням проаналізувати виконану роботу й визначити, що вдалося досягнути і можна використовувати й розвивати надалі. Кінцевий результат проектної діяльності – набуті досвід і знання передати іншим учням.

Отже, у процесі роботи учнівської молоді над проектом формуються пізнавальні навички та вміння самоконтролю знань, комунікативні якості, навички колективної солідарної співпраці, розвиваються організаторські уміння та здобувається досвід

самоорганізації та самоуправління, міжособистісної та міжнаціональної взаємодії. Задля ефективності виконання учнями проекту доцільним є дотримання зазначених вище методичних рекомендацій з організації та планування такого виду робіт. Використання проектної діяльності у вихованні національного самоствердження в учнівської молоді сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює національне самопізнання й самоусвідомлення, а також відродження національної культури, формування почуттів національної гідності та гордості, патріотизму, солідарності й толерантності, становлення самодостатньої особистості українця – громадянина Української держави.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, у статті частково схарактеризовано методичні рекомендації виконання проектної діяльності, що передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників виховного процесу, зорієнтовану на оволодіння учнівською молоддю компетентностями у національному самоствердженні.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в подальшому обґрунтуванні та апробації у виховній практиці інтерактивних форм і методів виховання національного самоствердження учнівської молоді.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Методологічні засади всеукраїнського науково-педагогічного проекту «Інтелект України» / І. Д. Бех // Рідна школа. – № 10 (жовтень), 2013. – С. 9–12.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 326 с.
3. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А. С. К., 2002. – 255 с.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Интер. Ком, 1999. – 720 с.
5. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Савченко // Рідна школа : щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2011. – № 8/9. – С. 4–8.
6. Савченко О. Я. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми / О. Я. Савченко // Рідна школа. – 2014. – № 5. – С. 12–17.
7. Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді : теорія і методика : навчально-методичний посібник / Р. Л. Сойчук. – Рівне : О. Зень, 2015. – 288 с.
8. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології : навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО / Г. І. Сорока. – Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2002. – 128 с. – (Серія «Управління школою»).
9. Сухомлинська О. Виховання як соціальний процес : особливості сучасних трансформаційних змін / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2004. – № 2. – С. 2–4.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Bekh I. D. Metodolohichni zasady vseukrayinskoho naukovo-pedahohichnoho proektu "Intelekt Ukrayiny" [The methodological foundations of all-Ukrainian scientific and pedagogical project "Intelligence of Ukraine"] / I. D. Bekh // Ridna shkola. – №10 (zhovten), 2013. – S. 9 – 12. (in Ukrainian)
2. Vyshnevskyy O. Teoretychni osnovy suchasnoyi ukrayinskoyi pedahohiky: posibnyk. [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy: handbook] / O. Vyshnevskyy. – Drohobych: Kolo. – 2006. – 326 s. (in Ukrainian)
3. Osvitni tekhnolohiyi [Educational technology] : Navch. – metod. posib. / O. M. Pyekhota, A. Z. Kiktenko, O. M. Lyubarska ta in.; Za zah. red. O. M. Pyekhoty. – K. : A. S. K., 2002. – 255 s. (in Ukrainian)
4. Rubynshcheyn S.L. Osnovy obschey psikhologii [Fundamentals of general psychology] / S. L. Rubynshcheyn. – SPb.: Ynter. Kom, 1999. – 720 s. (in Russian)
5. Savchenko O. Kliuchovi kompetentnosti – innovatsiynyy rezultat shkilnoyi osvity [Key competences as innovative result of school education] / O. Savchenko // Ridna shkola : shchomisiachnyy naukovo-pedahohichnyy zhurnal. – 2011. – № 8/9. – S. 4–8. (in Ukrainian)
6. Savchenko O. Ya. Uprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v pochatkovu osvitu: zdobutky i nerozviazani problemy [The introduction of competence-based approach in primary education: achievements and unsolved problems] / O. Ya. Savchenko // Ridna shkola. – 2014. – № 5. – S. 12–17. (in Ukrainian)
7. Soychuk R. L. Vykhovannia natsionalnogo samostverzhennya v uchnivskoyi molodi : teoriya i metodyka [Up-bringing of national affirmation in school youth : theory and methods] : navchalno-metodychnyy posibnyk / R. L. Soychuk. – Rivne : O. Zen, 2015. – 288 s. (in Ukrainian)
8. Soroka H. I. Suchasni vykhovni systemy ta tekhnolohiyi : navchalno-metodychnyy posibnyk dlia kerivnykiv shkil, vchyteliv, klasnykh kerivnykiv, vykhovateliv, slukhachiv IPO [Modern educational systems and technologies : teaching manual for school administrators, teachers, class leaders, educators, students IPE] . – Kharkiv : Vesta : Vydavnytstvo "Ranok", 2002. – 128 s. – (Seriya "Upravlinnia shkoloiu"). (in Ukrainian)
9. Sukhomlynska O. Vykhovannia yak sotsialnyy protses : osoblyvosti suchasnykh transformatsiynykh zmin [Education as a social process : characteristics of modern transformational change] / Olha Sukhomlynska // Shlyakh osvity. – 2004. — № 2. –S. 2 – 4. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье охарактеризованы теоретические принципы организации проектной деятельности. Частично раскрыты методические рекомендации относительно выполнения проекта. Обращено внимание на ведущие направления организации проектной деятельности по воспитанию национального самоутверждения у ученической молодежи. Рассмотрена целесообразность налаживания

субъект-субъектного взаимодействия воспитателя и воспитанника, сориентированного на овладение учениками компетентностями в процессе выполнения проекта.

Ключевые слова: национальное самоутверждение, ученическая молодежь, проект, деятельность, компетентности, личностно ориентированное воспитание.

Abstract. In the article the author determined the theoretical principles of project activity. Methodical recommendations concerning to the project implementation are partially disclosed. Attention is paid to the key direction of project activities organization of the national self-assertion education in school youth. The expediency of setting-up the subject-subject interaction between the educator and the pupil, which is oriented on the students acquirement of the competencies in the process of the project implementation are considered. Strategy of personally oriented education as the functioning of basic educational processes, in which the identity self-affirmation occurs, is defined. It is found out that this pedagogical process involves the formation in school youth national self-assertion competences, which ensure its need to act for placing their own lives and state-building, the ability of self-assertion to achieve success both personal and collective, to build tolerant and solidly collaboration in the process of interpersonal and international cooperation, responsibly exercise their rights and duties from the position of nation state patriot, who can demonstrate, evaluate and analyze their own and human actions, qualities and socio-political phenomenon.

Keywords: national self-assertion, school youth, project, activity, competence, personality-oriented education.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2016

Ж. Г. Стельмашук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї І ШКОЛИ У ВИХОВАННІ ДИСЦИПЛІНОВАНІСТІ УЧНІВ

Анотация. У статті розкрито сутність взаємодії сім'ї і школи у вихованні дисциплінованості учнів. Під взаємодією сім'ї та школи розуміється процес, який забезпечує рівнозначний вплив цих соціальних інститутів один на одного, сприяючи тим самим розвитку кожного з них; це спеціально організований педагогічний процес, базований на взаємоузгоджених, взаємспрямованих діях його учасників задля досягнення спільної мети. Обґрунтовано педагогічні умови взаємодії сім'ї та школи у вихованні дисциплінованості учнів: підвищення рівня педагогічної культури батьків щодо виховання дисциплінованості як морально-вольової якості особистості; узгодження виховних впливів на дитину у процесі взаємодії школи сім'ї; орієнтація педагогів та батьків на